УДК: 94(497.11)"17"(093.2)
DOI: https://doi.org/10.18485/srpske_studije.2026.17.10
Рад примљен: 31. маја 2026.
Рад прихваћен: 10. јуна 2026.

МА Нада Трифковић*
истраживач виши сарадник
Универзитет у Источном Сарајеву
Институт историјских наука
nada.trifkovic@ogr.iu.edu.tr
ORCID: 0000-0001-5168-1254

ПОПИС МУСТАХФИЗА ТВРЂАВЕ ШАБАЦ С ПОЧЕТКА XVII ВИЈЕКА**

Апстракт: У раду је преведен попис посаде Шабачке тврђаве, који представља дио сажетог пописа Зворничког санџака из првих деценија XVII вијека. Документ не садржи датум који би указао на тачну годину његовог настанка, али се на почетку дефтера налази тугра султана Ахмеда I (1603–1617) која показује да је попис настао у периоду владавине овог владара. На основу садржаја пописа, закључено је да се стратешки положај Шабачке тврђаве није значајно мијењао од средине XVI вијека и да су чланови посаде углавном користили тимаре који су се налазили у границама Шабачке нахије.

Кључне ријечи: Шабачка тврђава, мустахфизи, Зворнички санџак, тимар, диздар, ћехаја.

***

У османској војној организацији мустахфизи су представљали чуваре у свим османским утврђењима, како у пограничним дијеловима државе, тако и у унутрашњости.[1] Број мустахфиза једног утврђења зависио је од његовог стратешког положаја, али је углавном тај број био мањи у тврђавама у

* Ауторка је докторандкиња на Истанбулском универзитету.

** Захвалност на помоћи и сарадњи дугујем колеги Абдулхадију Ујсалу, истраживачу сараднику на Универзитету у Истанбулу.

1 A. Gadžo Kasumović, *Bosanski Tvrđavski Čuvari – Mustahfizi*, Anali GHB 47/39 (2018), 82; *TDV İslâm Ansiklopedisi XXXII*, Ankara, 2006, 109.

унутрашњим дијеловима државе, док су пограничне области захтијевале бројчано снажнију војну посаду.

Међу мустахфизима је постојала јасна организација: на челу тврђаве налазио се њен управник/командант, *диздар*. Диздари су били заповједници тврђаве, а налазили су се под надзором кадија, бејлербегова и санџакбегова, који су у случају неправилног вршења ове функције могли да именују новог управника тврђаве.[2] Помоћник диздара био је *ћехаја* (тур. *kethüda*), који је учествовао у управљању посадом, надзирао војничку дисциплину и пружао помоћ диздару у обављању његових службених дужности. Остали мустахфизи у тврђавама били су подијељени на буљуке (тур. *bölük*), састављене углавном од десетак војника, а број буљука је зависио од стратешког положаја утврђења. Мустахфизи су живјели унутар тврђаве или у њеној околини, а као надокнаду за службу добијали су тимаре, односно право да убирају приходе са додијељених земљишних посједа.[3] Ови тимари пописивани су у општим пописима – тахрир дефтерима (тур. *Tahrir defterleri*) или у тимарским дефтерима (тур. *timar defterleri*).

У наставку рада доносимо превод списка мустахфиза тврђаве Шабац и тимара које су они користили као војна посада овог утврђења. Ријеч је о списку који се налази у склопу сажетог пописа Зворничког санџака (тур. *İzvornik icmal defteri*) чији датум настанка није познат, али се на основу тугре султана Ахмеда I (1603–1617), која се налази на почетку дефтера, може закључити да је настао почетком XVII вијека.[4]

Кад је ријеч о Шабачкој тврђави, њена изградња се везује за другу половину XV вијека, а претпоставља се да је саграђена на мјесту гдје се налазила средњовјековна тврђава Заслон. Османлије су околином Шапца дефинитивно завладале 1521. године, након чега је Шабачка тврђава, као дио пограничног подручја, постала важан чинилац у османском војном напредовању према угарској територији. Ову улогу утврђење је задржало до коначног османског освајања Срема, након чега остаје у позадини и губи

2 Кадије нису могле именовати диздара, али су диздари били одговорни и кадији, који је имао надзорну улогу (E. Şükrü Batmaz, *Osmanlı Devleti'nde Kale Teşkilatına Genel Bir Bakış*, Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi 7/7 (1996), 4; М. Павловић, *На граници Ислама – свет османске европске провинције у 18. веку*, Нови Сад, 2023, 83; M. İpşirli, *Klasik Dönem Osmanlı Devlet Teşkilatı*, Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi I, ed. E. İhsanoğlu, İstanbul, 1994, 238).

3 E. Şükrü Batmaz, *Osmanlı Devleti'nde Kale Teşkilatına Genel Bir Bakış*, 5; DİA, *Müstahfız*, 109–110; M. Sertoğlu, *Osmanlı Tarih Lügatı*, İstanbul, 1986, 57, 89.

4 Ankara, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadîme Arşivi, Tapu tahrir defteri 278.

првобитни значај.[5] Сходно томе, мијењао се и војни састав тврђаве, у којој је 1548. године регистровано 37 мустахфиза, при чему је Шабац био други, односно трећи по бројности посадника у Зворничком санџаку.[6] Да се бројчано стање мустахфиза није значајно мијењало ни до почетка XVII вијека указује управо попис чији превод слиједи у наставку и према којем су се у Шабачкој тврђави налазила 32 мустахфиза, која су посједовала тимаре; међу њима је био диздар, ћехаја, један вратар (тур. *bevvâb*) и један заповједник тобџија (сер-тобџија). Међу посједима који су били дио тимара у попису се спомињу два чифтлука и један земин, који су се налазили у посједу кнезова. Под термином чифтлук/чифтлик у османској држави се првобитно подразумијевао земљишни посјед који се давао на кориштење једној породици (тур. *çift-hâne*), која је дио прихода добијених са посједа предавала држави на име „закупа". Осим тога, постојали су и чифтлуци припадника војних редова, који су за разлику од рајинског становништва имали одређене пореске повластице. Од средине XVI вијека, међутим, јављају се и чифтлуци као већи земљишни посједи које су држали капикулу војници и дворски службеници, а за чије је обрађивање раја ангажована као радна снага.[7] Чифтлуци који се спомињу у овом дефтеру могу се смјестити у другу наведену категорију, а чињеница да су ове посједе држали хришћански кнезови указује на економску снагу појединих локалних хришћанских старјешина.

Тимари шабачких мустахфиза пописани у анализираном дефтеру налазили су се већином у селима нахије Шабац (укупно 28 села), док је један тимар регистрован у нахији Доња Мачви и један у нахији Рађевина. При томе, укупно су убицирана 24 села, и мезра Стража, евидентирана у близини Јасенице код Сребреника. Неидентификована су остала села чији су називи због нејасноћа у читању дефтера условно прочитани као Војик/Војић/Војник, Охрик/Охрић, Добруљел и Драговина.

Међу приходима које су мустахфизи убирали са ових земљишних посједа налазили су се приходи на жир (тур. *resm-i bellût*) и приходи од мартолоса. Приход на жир се у изворима такође среће под називом „приход од шуме" (тур. *mahsûl-i koru*) и наплаћивао се за извођење свиња на жирење.

5 A. Handžić, *Grad Šabac i njegova nahija u prvoj polovini XVI vijeka*, Članci i građa za kulturnu istoriju Istočne Bosne VI (1960), 95, 100.

6 Највећом посадом располагала је тврђава у Зворнику, гдје се налазило 109 војника. Исти број посадника као у Шапцу, регистрован је и у Сребреничкој тврђави. Istanbul, Başbakanlık Osmanlı Arşivi [BOA].Tapu tahrir defteri [TT.d.] 260, 973–1004; A. Handžić, *Grad Šabac i njegova nahija u prvoj polovini XVI vijeka*, 107.

7 H. İnalcık, *Çiftliklerin Doğuşu: Devlet, Toprak Sahipleri ve Kiracılar*, Osmanlı'da Toprak Mülkiyeti ve Ticari Tarım içinde, Ed. Ç. Keyder-Faruk Tabak, Çev. Z. Altok, İstanbul, 1998, 15–20; H. İnalcık, *Çiftlik*, TDV İslâm Ansiklopedisi VIII (1993), 313–314.

Већа заступљеност наплате ове дажбине свједочи о развијеном свињогојству области у којој се наплаћује, што је очигледно било врло развијено и у нахији Шабац. Приходи од мартолоса регистровани су на три тимара. Наиме, мартолоси су у Османској држави представљали припаднике војног реда састављеног од хришћана, који су у замјену за војну службу често бивали ослобођени дажбина. У првим годинама османске управе мартолоси су углавном били распоређени у пограничним областима, док су од XVI вијека све чешће били заступљени и у унутрашњости османске државе.[8] У дефтеру није забиљежено колико се мартолоса налазило у селима, односно на тимарима који су додијељени мустахфизима, али је у сва три случаја регистрован приход од стотину акчи. Овај приход се може објаснити чињеницом да су мартолоси у XVII вијеку све више везани за дербенде, односно превоје и пролазе у којима су били задужени за одржавање безбједности и сигурности, те су све чешће били обавезни плаћати дажбине,[9] што је, вјероватно, био случај и са мартолосима забиљеженим у овом дефтеру.

Тимар са највише прихода користио је диздар тврђаве (3.500 акчи), док су приходи осталих тимара, односно удјели које су добијали њихови корисници, износили од 1.400 до 2.550 акчи. Међу пописаним мустахфизима, осам лица је регистровано као „син Абдулаха", што може значити да је ријеч о лицима која су прешла у ислам. Осим тимара, у попису се налази и запис настао касније, у мјесецу шабану 1029. године, односно мјесецу јулу 1620. године. Запис се односи на промјене везане за тимар ћехаје Шабачке тврђаве, при чему је овај тимар био подијељен, али је због незадовољства које је ћехаја изразио, враћен у пређашње стање. Подјела тимара на мање дијелове нарочито се почела практиковати од времена владавине султана Мурата III (1575–1595), кад је на основу обављених општих пописа – тахрира утврђен велики број тимара са високим приходима, док су истовремено многе спахије чекале на додјелу тимара.[10] Поред високих прихода, тимар је могао бити подијељен и кад би се утврдило да је његов корисник вршио превелики притисак на рају.[11] На основу записа из 1620. године, није могуће утврдити због чега је дошло до подјеле тимара ћехаје Шабачке тврђаве, али је јасно да је та подјела трајала кратко, те да је тимар са истом вриједношћу поново додијељен ономе ко је обављао функцију ћехаје.

8 Опширније у: М. Васић, *Мартолоси у југословенским земљама под турском владавином*, Источно Сарајево, 2005.

9 A. Özcan, *Martolos*, TDV İslâm Ansiklopedisi XXVIII (2003), 66.

10 V. Karaboğa, R. Bozdoğan, *Osmanlı Timar Sisteminin Uygulanışında Yaşanan Problemlere Dair Bazı Tespitler*, Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi 3/6 (2021), 339.

11 N. Sevinç, *Osmanlı'nın yükselişi ve çöküşü*, İstanbul, 1992, 347.

Превод пописа мустахфиза Шабачке тврђаве представља корак у изучавању историје османских утврђења у XVII вијеку, као и допринос у проучавању историје Зворничког санџака, односно Босанског ејалета, у чијем саставу се тврђава Шабац налазила.

Превод

Шах Ахмед син Мехмед-хана, увијек побједоносни

/52/ Мустахфизи тврђаве Шабац у Зворничком санџаку
Тимар Арнаутина Хамзе, диздара споменуте тврђаве.
Село Градојевић[12] са приходом на жир, припада Шапцу, [износ] 500.
Мартолоси споменутог села, [износ] 100.
Дажбина на вјенчање мустахфиза споменуте тврђаве,[13] [износ] 100.
Село Брдарица[14] са приходом на жир, припада споменутом, [износ] 3.500, дио [именованог] 2.300.
Чифтлик кнеза Петка у селу Каменица,[15] припада споменутом, [износ] 500.
Укупан приход: 3.500.

Тимар Мехмеда, ћехаје мустахфиза споменуте тврђаве.
Село Шарова[16] са приходом на жир, припада Шапцу, [износ] 3.550, дио [именованог] 2.550.

Споменута Шарова је претходно са 2.000 акчи као тимар додјељивана онима који су били ћехаја мустахфиза, а вилајетски писар је одвојио 1.000 акчи и везао за други тимар. Пошто ћехаја тврђаве још увијек показује незадовољство, у саосјећању са његовим стањем је издат ферман да му се, по

12 Данашње село Градојевић у општини Коцељева.

13 Ријеч је о дажбини *resm-i arûs*, који се у дефтерима такође може срести у облику *arûsiyye, arûsâne* и *gerdek resmi*. Право на прикупљање ове дажбине имао је корисник тимара од раје која је живјела на његовој земљи. Раја је дажбину плаћала приликом вјенчања, а износ који се тада плаћао је био одвојен од износа који је раја морала платити кадији на име склапања брака. Опширније у: S. Müfit Bilge, *Sultan, Sipahiler, Köylüler ve İktisatçılar*, İstanbul, 2017, 212.

14 Данашње село Брдарица у општини Владимирци.

15 Данас познато и као Шабачка Каменица.

16 У попису из 1533. године регистровано је и друго име овог села – Вукошић, како се назива и данас. (*Dva prva popisa iz Zvorničkog sandžaka (iz 1519. i 1533. godine)*, prir. i prev. A. Handžić, Sarajevo, 1986, 199; BOA.TT.d.173, 77). Налази се јужно од Шапца, у општини Владимирци.

старом обичају, додијели [тимар од] 2.000 акчи, што је, у складу са високом наредбом упућеном овом слуги, уписано у регистар.
11. шабана године 1029. [12. јул 1620.]
Написао покорни Ахмед, службени писар.

Тимар Хусејин Алија, вратара споменуте тврђаве.
Село Војик?[17] са приходом на жир, припада Шапцу, [износ] 2.700.
Земин[18] Вукмана Петака у споменутом селу, [износ] 100.
Укупан приход: 2.800, дио [именованог] 1.300.

Тимар Сулејмана сина Јусуфа, заповедника топчија споменуте тврђаве.
Село Горњи Мутник,[19] припада Шапцу, [износ] 2.500

Тимар Пијалеа сина Абдулаха.
Село Равнаја[20] са приходом на жир, припада споменутом, [износ] 5.000, дио [именованог] 1.400.
Земин Вујице у селу Комирић?,[21] припада Горњој Мачви, [износ] 100.
Укупан приход: 1.500.

Тимар Велије сина Хусејина.
Село Насап[22] са приходом на жир, припада споменутом [износ] 4.400, дио [именованог] 1.400

Тимар Реџепа сина Абдулаха.
Село Насап, припада споменутом, [износ] 4.400, дио [именованог] 1.500.

Тимар Махмуда сина Мехмеда.

17 Могуће читање: Војић/Војник. Село са овим називом није идентификовано у околини Шапца.

18 Земини су представљали веће парцеле земљишта, за чије кориштење се плаћала дажбина *resm-i zemin.*

19 Села Горњи и Доњи Мутник налазила су се у близини Мутничког потока, код Шапца.

20 Данас село Равнаја у општини Крупањ.

21 Читање назива је несигурно; у тексту је наведено према највјероватнијем читању, што би одговарало селу Комирић, које се налази у непосредној близини села Равнаја.

22 Село се налазило у близини данашњих Накучана, јужно од Шапца. (А. Лома, *Из историјске топонимије старе Мачве*, Ономатолошки прилози 24 (2017), 3).

Село Оброва, друго име Корман[23], са приходом на жир, припада Шапцу, [износ] 6.000, дио [именованог] 1.400.

Тимар Мехмеда, заповједника буљука.
Село Десић[24] са приходом на жир, припада споменутом, [износ] 4.000, дио [именованог] 1.500.

Тимар Ахмеда.
Село Десић, припада споменутом, [износ] 4.000, дио [именованог] 1.500.

Тимар Мехмеда сина Дурака.
Село Доњи Мутник са приходом на жир, припада споменутом, [износ] 8.000, дио [именованог] 3.200.
Село Добреч[25] са приходом на жир, припада споменутом, [износ] 1.200.
Укупан приход: 4.400, дио [именованог] 1.400.

Тимар Ибрахима, сина Мехмеда.
Село Доњи Мутник са наведеним давањима, [износ] 4.400, дио [именованог] 1.400.

Тимар Јусуфа сина Абдулаха.
Село Доњи Мутник са наведеним давањима, [износ] 4.400, дио [именованог] 1.400.

Тимар Мемија, сина Абдулаха.
Село Насап са приходом на жир, припада споменутом [износ] 4.400, дио [именованог] 900.
Село Охрић[26] са приходом на жир, припада споменутом [износ] 1.900, дио [именованог] 500.
Укупан приход: 1.400.

Тимар Ридвана сина Абдулаха.
Село Охрић са приходом на жир, припада споменутом [износ] 1.900, дио [именованог] 1.400.

23 И данас Корман, југоисточно од Шапца.

24 Данас истоимено село у општини Шабац.

25 Данашње село Дебрц у општини Владимирци.

26 Могуће читање: Охрић/Охрик. Село са овим називом није идентификовано у околини Шапца.

Земин кнеза Стојана у селу Добрић[27] [износ] 100.
Укупан приход: 1.500.

Тимар Абдулмумина.
Село Орлово Поље[28] са приходом на жир, припада Шапцу, [износ] 4.000, дио [именованог] 1.600.

Тимар Мустафе сина Вели Дедеа
Село Орлово Поље, припада споменутом, [износ] 3.000, дио [именованог] 1.400.

Тимар Ферхада сина Абдулаха.
Село Равнаја са приходом на жир, припада Шапцу, [износ] 5.000, дио [именованог] 1.400.

Тимар Диване Насуха.
Село Волујевица[29] са приходом на жир, припада споменутом, [износ] 1.400.

/53/ Тимар Ибрахима сина Абдулаха.
Село Ставе[30] са приходом на жир, припада Рађевини, [износ] 4.500, дио [именованог] 1.400.

Тимар Ахмеда сина Алија.
Село Брдарица[31] са приходом на жир, припада Шапцу, [износ] 4.500, дио [именованог] 1.200.
Чифтлик кнеза Марка у селу Добруљел[32] припада споменутом, [износ] 200.
Укупан приход: 1.400.

Тимар Мустафе сина Велије.

27 И данас Добрић, југозападно од Шапца.

28 Друго име Стрелац. Налазило се под Цером, данас не постоји. (А. Лома, *Из историјске топонимије старе Мачве*, 11).

29 Данас село Волујац, јужно од Шапца.

30 Насеље у општини Крупањ.

31 Насеље у општини Коцељева. Ријеч је о селу у којем је регистрован и тимар диздара тврђаве.

32 Село није убицирано.

Село Пејанић[33] са приходом на жир, припада Шапцу, [износ] 1.600.
Села Каона[34] са црквом и са приходом на жир, [износ] 1.600.
Мартолоси споменутог села, [износ] 100.
Укупан приход: 3.300, дио [именованог] 1.600.

Тимар Ибрахима, сина Мустафе.
Село Пејанић, припада споменутом, [износ] 1.600.
Село Каона са црквом, [износ] 1.600.
Мартолоси споменутог села, [износ] 100.
Укупан приход: 3300, дио [именованог] 1.700

Тимар Мехмеда сина Рустема.
Село Преносић[35] са приходом на жир, припада Шапцу, [износ] 1.900, дио [именованог] 1.400.

Тимар Алија сина Абдулаха.
Село Голочел[36] са приходом на жир, припада споменутом, [износ] 3.050, дио [именованог] 1.700.

Тимар Балија сина Ферхада.
Село Голочел, припада споменутом, [износ] 3.050, дио [именованог] 1.350.

Тимар Омера сина Алија.
Село Кливавина?[37] са приходом на жир, [износ] 2.000, дио [именованог] 1.800.

Тимар Сулејмана.

33 Данашње село Пејиновић, општина Владимирци.

34 И данас Каона, општина Владимирци.

35 Село се налазило у близини насеља Помијача. Данас не постоји. (A. Handžić, *Grad Šabac i njegova nahija u pravoj polovini XVI vijeka*, 117).

36 Данас је село Голочело у општини Коцељева.

37 А. Ханџић спомиње село Клинова/Кленова/Кленовина, за које је А. Лома утврдио да се може поистовјетити са селом Ћелије, које се налазило између Белотића и Јазовника (*Dva prva popisa Zvorničkog sandžaka*, 149; А. Лома, *Из историјске топонимије старе Мачве*, 6). Претпостављамо да је ријеч о истом селу.

Село Равнаја са приходом на жир, припада Шапцу, [износ] 500, дио [именованог] 800. Мезра[38] Стража[39], припада Јасеници, [износ] 1.200, дио [именованог] 200.
Укупан приход: 1.000.

Тимар Мехмеда.
Село Бресница[40] са приходом на жир, припада Шапцу, [износ] 2.600, дио [именованог] 1.200.
Земин Николе у селу Јазовик,[41] припада споменутом, [износ] 200.
Укупан приход: 1.400.

Тимар Насуха.
Село Драговина[42] са приходом на жир, припада Шапцу, [износ] 3.800.
Село Трњан[43] са приходом на жир, припада споменутом, [износ] 1.000.
Укупан приход: 4.800, дио [именованог] 1.800.

Тимар Бешира
Село Драговина, припада споменутом, [износ] 3.800.
Трњан, припада споменутом, [износ] 1.000.
Укупан приход: 4.800, дио [именованог] 1.500.

Тимар Мустафе сина Мехмеда.
Село Равнаја са приходом на жир, припада Шапцу, [износ] 5.000, дио [именованог] 1.400.

Транслитерација

Şah Ahmed bin Mehmed Han el-muzaffer dâimâ

/52/ Müstahfızân-ı kal'a-i Böğürdelen der livâ-i İzvornik

38 Обрадиво земљиште са одређеним границама и именом, али које нема статус села.

39 Данас истоимено насељено мјесто у Сребренику.

40 Село на десној страни Тамнаве, у општини Коцељева.

41 Данас село Јазовник.

42 Непознато.

43 Други назив села је био Трњаци, а налазило се југозападно од Шапца, у близини Добрића.

Tîmâr-ı Arnavud Hamza dizdar-ı kal‘a-i mezbûr
Karye-i Gradoyevik ma‘a resm-i bellût tâbi‘-i Böğürdelen 500
Mârtolosân-ı karye-i mezbûre 100
Resm-i arûs müstahfızân-ı kal‘a-i m[44] 100
Karye-i Brdariç ma‘a resm-i bellût tâbi‘-i m 3500 hisse 2300
Çiftlik-i knez Petko der karye-i Kameniç tâbi‘-i m 500
Yekûn 3500

Zikr olunan Şarova mukaddemâ iki bin akça üzere tîmâr, müstahfızân kethudâsı olanlara mübeyyen iken muharrir-i vilâyet bin akça ifrâz idüp âhara tîmâr bağlanup hâlâ mezkûr kal‘a kethudâsı izhâr-ı tazallum itmeğin hâline merhamet olunup üslûb-ı kadîm üzere iki bin akça üzere tevcîh içün fermân olunup bu hakīre hitâben emr-i şerîf sâdır olmak mûcebince ketb-i defter olundı
Fî 11 Şaban sene 1029
Harrerehu’l-fakīr Ahmed et-tevkī‘î

Tîmâr-ı Mehmed kethüdâ-i müstahfızân-ı kal‘a-i m
Karye-i Şarova ma‘a resm-i bellût tâbi‘-i Böğürdelen 3550 hisse 2550

Tîmâr-ı Hüseyin b ‘Alî bevvâb-ı kal‘a-i m
Karye-i Dobrik ma‘a resm-i bellût tâbi‘-i Böğürdelen 2700
Zemin-i Vukman Petak der karye-i mezbûre 100
Yekûn 2800 hisse 1300

Tîmâr-ı Süleyman b Yusuf, ser-tobcu-yı kal‘a-i m
Karye-i Gorni Mutnik tâbi‘-i Böğürdelen 2500

Tîmâr-ı Piyale b ‘Abdullah
Karye-i Ravnaya ma‘a resm-i bellût tâbi‘-i m 5000 hisse 1400
Zemin-i Vuyiç der karye-i Komirik? tâbi‘-i Maçova-i Bâlâ 100
Yekûn 1500

Tîmâr-ı Veli b Hüseyin
Karye-i Nasap ma‘a resm-i bellût tâbi‘-i mezbûr 4400 hisse 1400

Tîmâr-ı Receb b ‘Abdullah
Karye-i Nasap tâbi‘-i mezbûr 4400 hisse 1500

44 Скраћено од mezbûr, у значењу значењу „споменути”, „наведени”.

Tîmâr-ı Mahmûd b Mehmed
Karye-i Obrova nâm-ı diğer Korman ma'a resm-i bellût tâbi'-i Böğürdelen 6000 hisse 1400

Tîmâr-ı Mehmed, ser-bölük
Karye-i Desik ma'a resm-i bellût tâbi'-i m 3000 hisse 1500

Tîmâr-ı Ahmed
Karye-i Desik tâbi'-i m 3000 hisse 1500

Tîmâr-ı Mehmed b Durak
Karye-i Dolni Mutnik ma'a resm-i bellût tâbi'-i mezbûr 8000 hisse 3200
Karye-i Dobreç ma'a resm-i bellût tâbi'-i m 1200
Yekun 4400 hisse 1400

Tîmâr-ı İbrahim b Mehmed
Karye-i Dolni Mutnik ve âdet-i el-mezbûrin 4400 hisse 1400

Tîmâr-ı Yusuf b 'Abdullah
Karye-i Dolni Mutnik ve âdet-i el-mezbûrin 4400 hisse 1400

Tîmâr-ı Memi b 'Abdullah
Karye-i Nasap ma'a resm-i bellût tâbi'-i Böğürdelen 4400 hisse 900
Karye-i Ohrik ma'a resm-i bellût tâbi'-i m 1900 hisse 500

Tîmâr-ı Rıdvan b 'Abdullah
Karye-i Ohrik ma'a resm-i bellût tâbi'-i mezbûr 1900 hisse 1400
Zemin-i knez İstoyan der karye-i Dobrik tâbi'-i m 100
Yekûn 1500

Tîmâr-ı Abdülmümin
Karye-i Orlovo Polye ma'a resm-i bellût tâbi'-i Böğürdelen 4000 hisse 1600

Tîmâr-ı Mustafa b Veli Dede
Karye-i Orlovo Polye tâbi'-i mezbûr 3000 hisse 1400

Tîmâr-ı Ferhad b 'Abdullah
Karye-i Ravnaya ma'a resm-i bellût tâbi'-i Böğürdelen 5000 hisse 1400

Tîmâr-ı Nasûh Divane
Karye-i Voluyeviça ma'a resm-i bellût tâbi'-i m 1400

/53/ Tîmâr-ı İbrahim b ‘Abdullah
Karye-i İstave ma‘a resm-i bellût tâbi‘-i Ragevine 6500 hisse 1400

Tîmâr-ı Ahmed b ‘Alî
Karye-i Brdariç ma‘a resm-i bellût tâbi‘-i Böğürdelen 3500 hisse 1200
Çiftlik-i knez Marko der karye-i Dobrçel tâbi‘-i m 200
Yekûn 1400

Tîmâr-ı Mustafa b Veli
Karye-i Peyanik ma‘a resm-i bellût tâbi‘-i Böğürdelen 1600
Karye-i Kaone ma‘a kelîsâ ve resm-i bellût 1600
Mârtolosân-ı karye-i mezbûre 100
Yekûn 3300 hisse 1600

Tîmâr-ı İbrahim b Mustafa
Karye-i Peyanik tâbi‘-i m 1600
Karye-i Kaone ma‘a kelîsâ 1600
Marolosan-ı karye-i mezbûre 100
Yekûn 3300 hisse 1700

Tîmâr-ı Mehmed b Rüstem
Karye-i Prenosiç ma‘a resm-i bellût tâbi‘-i Böğürdelen 1900 hisse 1400

Tîmâr-ı ‘Alî b ‘Abdullah
Karye-i Gloçel ma‘a resm-i bellût tâbi‘-i m 3050 hisse 1700

Tîmâr-ı Bâlî b Ferhad
Karye-i Gloçel tâbi‘-i m 3050 hisse 1350

Tîmâr-ı Ömer b ‘Alî
Karye-i Klivavine ma‘a resm-i bellût tâbi‘-i mezbûr 2000 hisse 1800

Tîmâr-ı Süleyman
Karye-i Ravnaya ma‘a resm-i bellût tâbi‘-i Böğürdelen 500 hisse 800
Mezra-i İstraja tâbi‘-i Yaseniçe 1200 hisse 200
Yekûn 1000

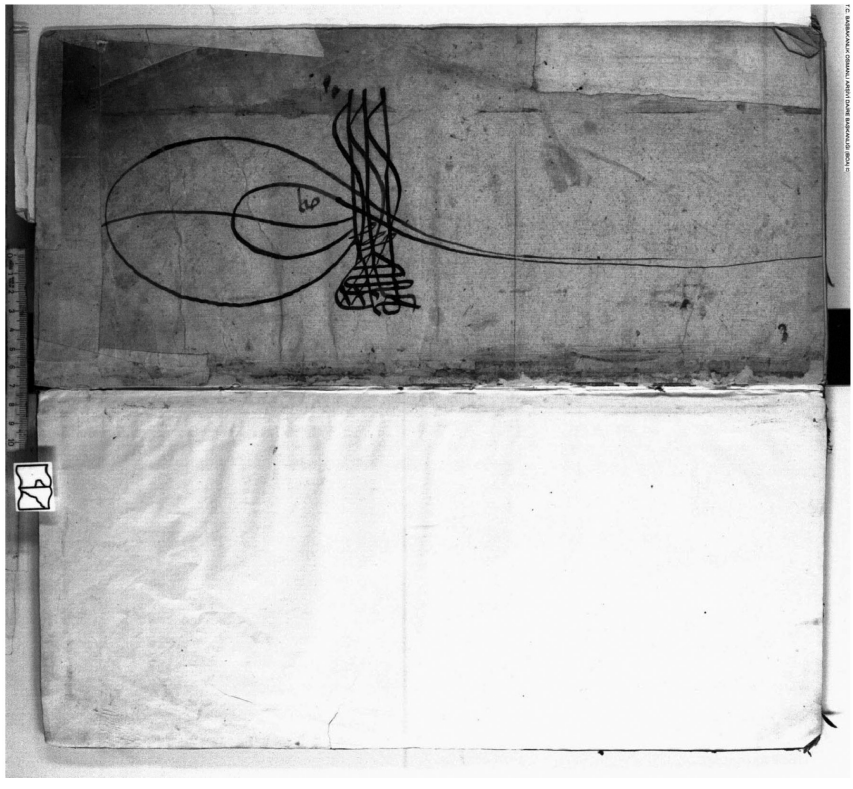
Tîmâr-ı Mümin
Karye-i Bresniçe ma‘a resm-i bellût tâbi‘-i Böğürdelen 2600 hisse 1200
Zemin-i Nikola der karye-i Yazovik tâbi‘-i mezbûr 200
Yekûn 1400

Tîmâr-ı Nasûh
Karye-i Draglovina maʻa resm-i bellût tâbiʻ-i Böğürdelen 3800
Karye-i Trınan maʻa resm-i bellût tâbiʻ-i m 1000
Yekûn 4800 hisse 1800

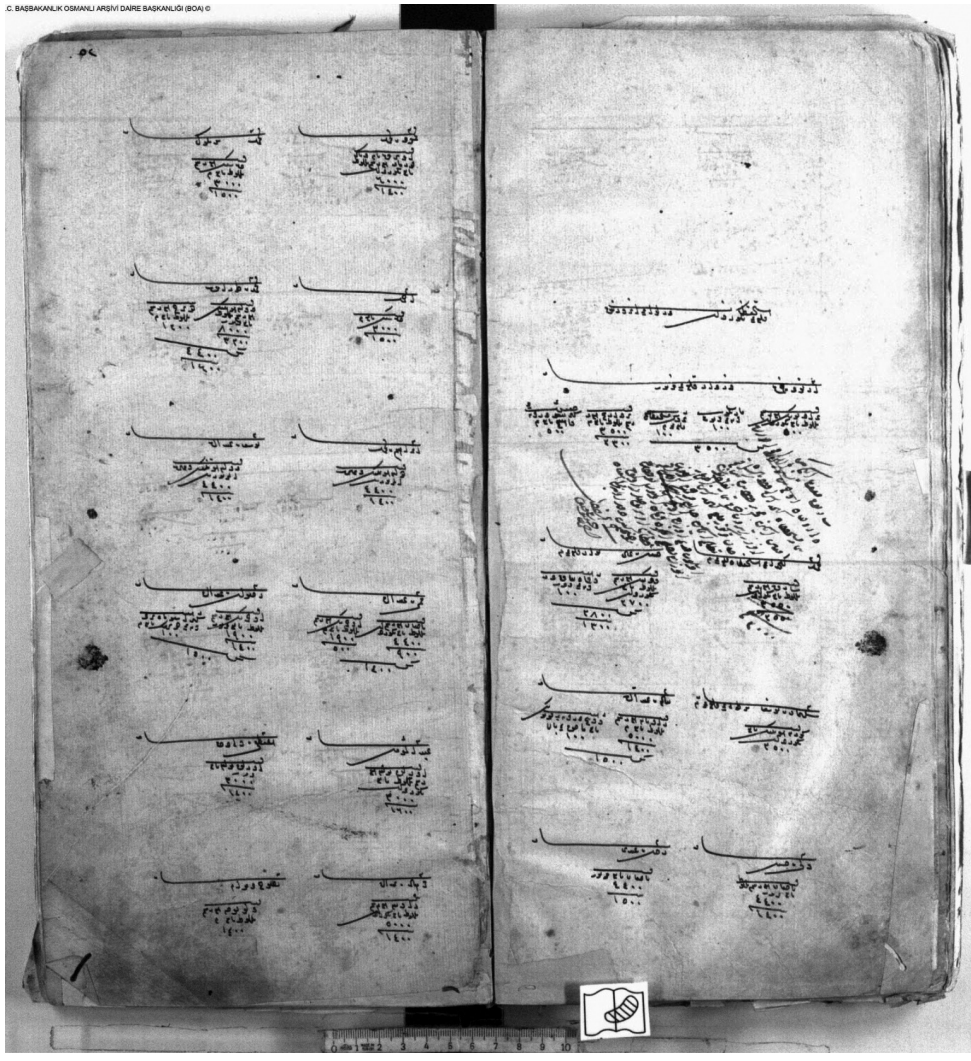
Tîmâr-ı Beşir
Karye-i Draglovina tâbiʻ-i mezbûr 3800
Karye-i Trınan tâbiʻ-i m 1000
Yekûn 4800 hisse 1500

Tîmâr-ı Mustafa b Mehmed
Karye-i Ravnaya maʻa resm-i bellût tâbiʻ-i Böğürdelen 5000 hisse 1400

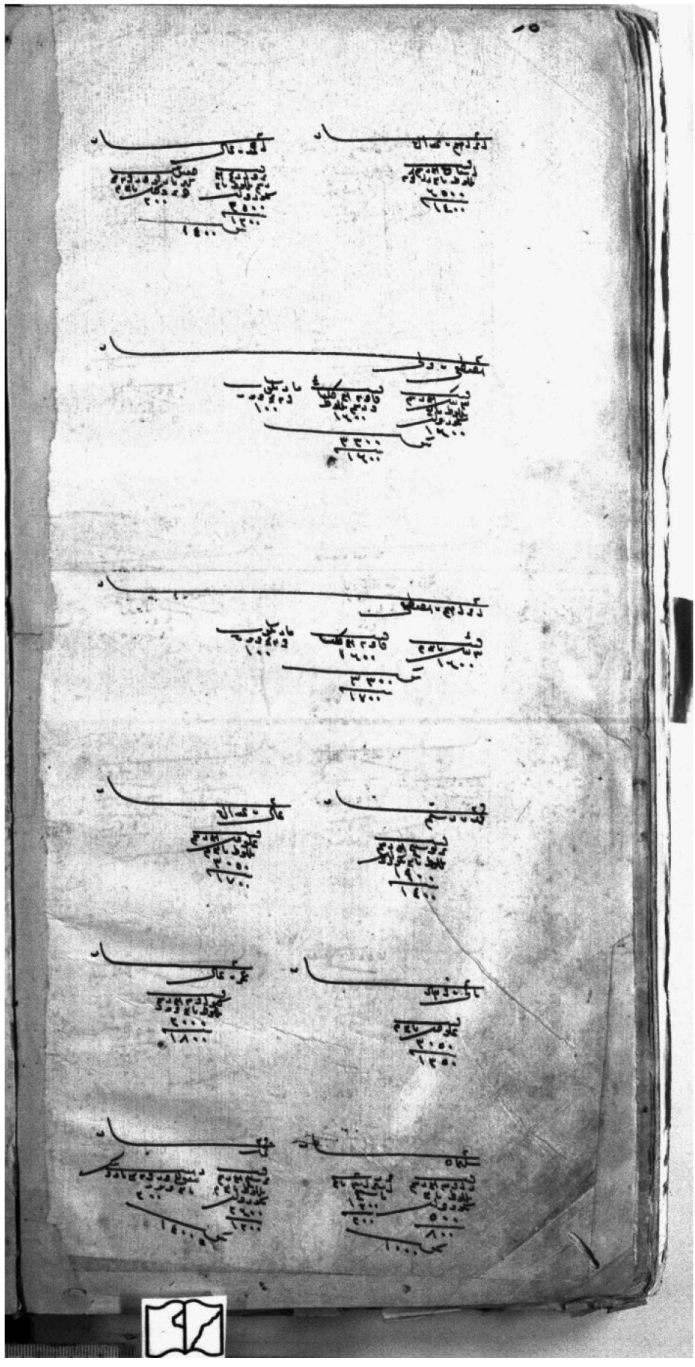
Факсимил

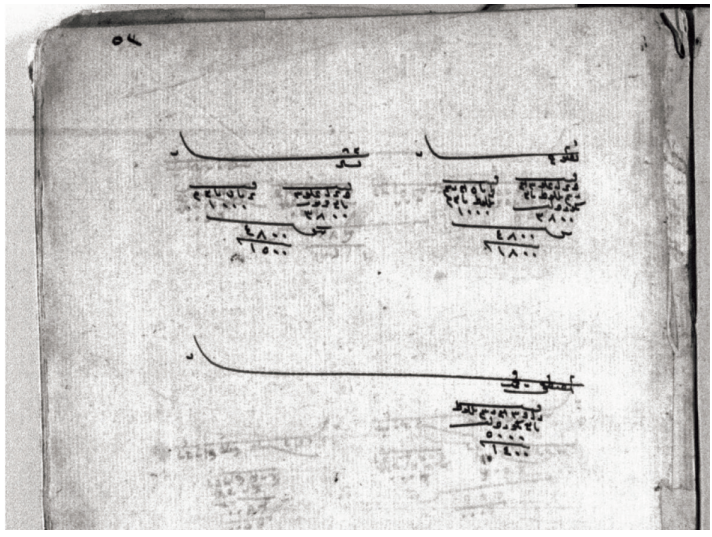
Тугра султана Ахмеда I (1603–1617) са почетка дефтера
Ankara, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadîme Arşivi, Tapu tahrir defteri 278.

.C. BAŞBAKANLIK OSMANLI ARŞİVİ DAİRE BAŞKANLIĞI (BOA) ©

fol. 51v, 52r.

fol. 52v.

fol. 53r

РЕФЕРЕНЦЕ / REFERENCES

Необјављени извори / Unpublished sources

1. Ankara, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyûd-ı Kadîme Arşivi, Tapu tahrir defteri 278.
2. Istanbul, Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Tapu tahrır defterlerı173, 260.

Објављени извори / Published sources

1. *Dva prva popisa Zvorničkog sandžaka (iz 1519. i 1533. godine)*, prir. i prev. A. Handžić, Sarajevo, 1986.

Литература / Literature

1. E. Şükrü Batmaz, *Osmanlı Devletinde Kale Teşkilatına Genel Bir Bakış,* Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi 7/7 (1996), 3–9.
2. S. M. Bilge, *Sultan, Sipahiler, Köylüler ve İktisatçılar*, İstanbul, 2017.
3. М. Васић. *Мартолоси у југословенским земљама под турском владавином,* Источно Сарајево, 2005. [M. Vasić. *Martolosi u jugoslovenskim zemljama pod turskom vladavinom.* Istočno Sarajevo, 2005.]

4. A. Gadžo Kasumović, *Bosanski Tvrđavski Čuvari – Mustahfizi*, Anali GHB 47/39 (2018), 81–102.
5. DİA, *Müstahfız*, TDV İslâm Ansiklopedisi XXXII (2006), 109–111.
6. H. İnalcık. *Çiftlik*, TDV İslâm Ansiklopedisi VIII (1993), 313–314.
7. H. İnalcık. *Çiftliklerin Doğuşu: Devlet, Toprak Sahipleri ve Kiracılar*, Osmanlı'da Toprak Mülkiyeti ve Ticari Tarım içinde, Ed. Ç. Keyder-Faruk Tabak. Çev. Z. Altok. İstanbul, 1998.
8. M. İpşirli, *Klasik Dönem Osmanlı Devlet Teşkilatı*, Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi I, Ed. E. İhsanoğlu. İstanbul, 1994.
9. V. Karaboğa, R. Bozdoğan, *Osmanlı Timar Sisteminin Uygulanışında Yaşanan Problemlere Dair Bazı Tespitler*, Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi 3/6 (2021), 331–350.
10. А. Лома, *Из историјске топонимије старе Мачве*, Ономатолошки прилози 24 (2017), 1–17. [A. Loma, *Iz istorijske toponimije stare Mačve*, Onomatološki prilozi 24 (2017), 1–17.]
11. A. Özcan. *Martolos*, TDV İslâm Ansiklopedisi XXVIII (2003), 64–66.
12. М. Павловић. *На граници Ислама – свет османске европске провинције у 18. веку,* Нови Сад, 2023. [M. Pavlović. *Na granici Islama – svet osmanske evropske provincije u 18. veku,* Novi Sad, 2023.]
13. N. Sevinç, *Osmanlı'nın Yükselişi ve Çöküşü*, İstanbul, 1992.
14. M. Sertoğlu. *Osmanlı Tarih Lügatı,* İstanbul, 1986.
15. A. Handžić. *Grad Šabac i njegova nahija u prvoj polovini XVI vijeka*, Članci i građa za kulturnu istoriju Istočne Bosne VI (1960), 95–152.

CENSUS OF THE MUSTAHFIZ OF ŠABAC FORTRESS FROM THE BEGINNING OF THE 17TH CENTURY

Summary:

The Ottomans conquered the Šabac Fortress, whose construction dates back to the second half of the 15th century, during the reign of Sultan Suleiman (1520–1566). As it was located in the border area, the fortress played an important strategic role until the Ottoman conquest of Srem. However, the Ottoman advance northward and the expansion of the state borders led to the Šabac Fortress losing its status as a border fortress, and thus its original role. In connection with this, the number of members of the fortress's garrison also decreased, which in 1548 was 37. Although it represented one of the most important fortresses in the *Sanjak* of Zvornik, Šabac Fortress retained a relatively small garrison even in the 17th century. This is evidenced by the list of *mustahfiz* of this fortress, created during the reign of Sultan Ahmed I (1603–1617), when there were 32 soldiers in the fortress. For their service, the soldiers received *timars*, most of which were located in the territory of the *nahiyah* of Šabac, and based on the names of the soldiers, it was determined that eight members of the crew were of non-Muslim origin, that is, that they subsequently converted to Islam.